

În fața acestei exclamații atât de comune tinereții, doamna Wu zâmbise și se ferecase iar în tăcere. Și-a luat rămas-bun cu afecțiune, dar fără foarte multă căldură, a acceptat mulțumirile băiatului și l-a lăsat să plece. Nu îi părea rău că-l vede plecând. Vorbele lui neliniștiseră familia și, mai cu seamă, îl înspăimântaseră pe fratele lui mai mic. Yenmo se întorsese de la țară ars de soare și rotofei ca un țăran. Se înălțase cu câțiva centimetri buni. În afară de salutul de rigoare, doamna Wu nu vorbise cu băiatul, preferând să aștepte ca agitația din casă să se potolească, pentru ca apoi să-l poată cerceta în liniște. Dar își dăduse seama că Yenmo era speriat.

Așadar, stătea singură în curte, iar după plecarea lui Tsemo Rulan a venit la ea. A intrat, a îngenuncheat lângă doamna Wu și și-a sprijinit capul de genunchii doamnei mai vârstnice. Doamna Wu a simțit cum prin satinul robei ei se strecoară încet o umezeală.

— Plângi? a întrebat ea cu blândețe. Lacrimile tale sunt calde.

— Suntem fericiți, a șoptit Rulan.

— Atunci sunt lacrimi bune, a zis doamna Wu.

A mângâiat ușor capul fetei și n-a mai spus nimic. După un timp Rulan s-a ridicat, și-a șters lacrimile, a zâmbit și a plecat.

Dacă oamenii ar ști ce-i așteaptă peste o clipă, cum ar putea îndura viața? În același ceas, familia care mai înainte sărbătorise și petrecuse a intrat în doliu. Cine să știe ce se întâmplase în nori? În ziua aceea, la mai puțin de jumătate de ceas după ce Tsemo se ridicase spre soarele care tocmai răsărea, vechilul a intrat valvârtej pe poartă, urmat de toți arendașii și țăranii de pe pământurile familiei Wu, care se văitau și își sfâșiau hainele, în vreme ce femeile își despletiseră părul. Curțile s-au umplut de o asemenea larmă, încât până și doamna Wu a auzit-o. După ce Rulan plecase, doamna Wu mersese în bibliotecă, vrând să fie singură un timp, și atunci a auzit suspine și voci care o strigau pe nume. A știut pe loc ce se întâmplase.

S-a ridicat și i-a întâmpinat în poarta curții sale. Domnul Wu mergea în față, cu lacrimile șiroindu-i pe obraji. Până și Floare de Iasomie era acolo, în spatele celorlalți. Copiii orfani, bătrâna,

toți servitorii, toate cunoștințele și vecinii de pe strada lor se îngrămădeau să intre pe porțile rămase deschise.

— Fiul nostru... a început domnul Wu, fără să-și poată sfârși vorba.

Vechilul a început să explice:

— Am văzut că deasupra celui mai îndepărtat câmp se prăvălea foc din cer și am alergat să vedem ce se întâmplă. Vai, doamnă, am găsit doar câteva fiare, un motor străin, niște bucăți desprinse din nu se știe ce și-atât. Nici urmă de vreun trup.

Cuvintele astea îi împovărau inima doamnei Wu. Dar le știa deja.

— N-a rămas nimic de îngropat, a mormăit domnul Wu și a privit-o uluit. Cum se poate ca omul care acum abia un ceas era viu, fiul nostru, în clipa asta să nu mai fie nimic?

Femeia îl compătimea, dar mai întâi s-a gândit la Rulan.

— În clipa asta trebuie să ne gândim mai întâi la tânăra soție, i-a amintit domnului Wu.

— Da, da, au încuviințat ceilalți. Poate că în ea crește fericirea. Ce noroc c-au putut petrece împreună zece nopți! Doamnă, domnule, dacă i se va naște un copil, asta o să vă aline...

Lacrimile domnului Wu s-au uscat, zvântate de această speranță nouă.

— Du-te la ea, a îndemnat-o pe doamna Wu. Alin-o. Te lăsăm cu ea.

Prin urmare, doamna Wu s-a dus de una singură în curtea unde Tsemo trăise alături de soție un timp atât de scurt, iar în curând mulțimea s-a risipit. Domnul Wu s-a întors în curtea lui, alături de Floare de Iasomie, și a închis poarta, iar vechilul le-a spus țăranilor să se ducă înapoi la câmp. Cât despre el, a zis că rămâne acolo până când o să primească poruncile doamnei Wu. S-a așezat în ghereta portarului și a așteptat să fie chemat.

Orfanele s-au întors la templu, iar preotul cel bătrân a aprins tămâie și a murmurat rugăciuni pentru sufletul fiului mort.

— În ultima vreme lucrurile se petrec mult prea repede pentru noi, le-a spus preotul zeilor străvechi. Nu mai e timp de rugă pentru cei ce stau să moară. Oamenii trăiesc, apoi nu mai trăiesc, și asta-i tot ce știm. O, voi, care locuiți în Ceruri, căutați-i sufletul!

Găsiți-l printre atâtea altele și călăuziți-l către cei care-l știu și care-l vor alina. Și când o să renască, faceți în așa fel încât să se nască iar în familia asta, unde-i e locul.

Așa s-a rugat bătrânul preot.

În curtea unde fusese atât de fericită, acum Rulan se chircise la picioarele soacrei ei, sprijinindu-și fruntea de mâna doamnei Wu, pe care o ținea cu mâinile ei. Amândouă tăceau. Ce-ar fi fost de spus? Aceste două femei erau unite de dragoste și durere. Doamna Wu simțea dorința arzătoare de a-i povesti lui Rulan despre ea însăși, cum îl privise ea pe André mort. Dar nu-i putea povesti nici acum, nici altădată. Suferința lui Rulan era mai mare decât a ei. Doamna Wu îngropase trupul lui André, în timp ce din al lui Tsemo nu mai rămăsese nici urmă. Vântul îi spulberase cenușa proaspătă și o răspândise peste câmpuri. Vântul îl îngropase unde îi fusese vrerea. Ce altceva mai rămăsese din Tsemo? Ea, mama tânărului, păstra amintirea nașterii, copilăriei, adolescenței și tinereții băiatului. Păstra amintirea glasului său discutând în contradictoriu, vorbind aprins, și pe cea a chipului său încrezător, pătimaș și frumos. Iar acum știa că murise. Legătura dintre ei doi fusese una a cărnii și dăinuia doar în amintirea trupului ei.

Dar lui Rulan ce îi rămăsese? Oare în aceste zece zile ei doi trecuseră dincolo de legătura trupească? Oare tânăra soție deținea acum ceea ce mama acestuia nu avusese niciodată?

Era prea devreme ca s-o întrebe. Doamna Wu stătea tăcută și nemișcată, iar căldura ființei sale se scurgea în fata care se ghemuise lângă ea.

Rulan s-a clintit cea dintâi. S-a ridicat, și-a șters fața și a încetat să plângă.

— Mamă, o să-ți mulțumesc veșnic. Nu ne-am certat deloc în astea zece zile.

— Te simți în stare să rămâi singură acum? a întrebat doamna Wu.

O admira foarte mult pe nora ei și simțea cum dragostea pentru ea îi crește tot mai mult.

— Da. După ce voi sta o vreme singură, o să vin la tine, mamă, și-o să-ți spun ce răspunsuri voi fi găsit la întrebările mele.

— Ușa mea îți e mereu deschisă, i-a zis doamna Wu.

A apucat mâna întinsă a fetei și s-a ridicat. Mâna lui Rulan era fierbinte, dar puternică, iar degetele nu îi tremurau.

— Ușa mea ți-e deschisă zi și noapte, a repetat doamna Wu.

— N-o să uit asta, i-a răspuns Rulan.

În timp ce se îndepărta, doamna Wu a auzit poarta curții lui Tsemo închizându-se în urma ei. S-a oprit și s-a întors pe jumătate. Nu cumva fata se înclua cu gândul să-și facă rău? A hotărât că nu. Rulan nu proceda așa. Avea să stea singură, întinsă pe pat, dar lipsită de somn, și avea să revină cumva la viață prin propriile-i puteri. Doamna Wu și-a spus că dacă Tsemo ar fi trăit, cei doi s-ar fi certat toată viața. Armonia binecuvântată a acestor zece zile nu ar fi putut dura. Prea erau asemenea și se iubeau prea înverșunat. Fiecare voia să-l supună pe celălalt și să nu-i îngăduie vreun pic de libertate. Dar acum aveau să trăiască în pace.

— În pace! a șoptit ea.

Era cel mai dulce cuvânt rostit vreodată de o gură omenească.

Deși nu exista un trup care să fie plâns, în casa familiei Wu s-a jelit timp de atâtea zile câte se cuvenea. Au adus și au pregătit un sicriu, au pus înăuntru lucrurile la care Tsemo ținuse cel mai mult, apoi l-au închis și l-au pecetluit. Ghicitorii orașului au stabilit ziua potrivită pentru îngropăciune, iar înmormântarea s-a desfășurat în acea zi. Sicriul lui Tsemo a fost îngropat în cimitirul familiei, pe pământurile strămoșești, iar tăblița lui a fost pusă în galeria strămoșilor, printre cele ale rudelor care muriseră cu sute de ani în urmă.

În vremea asta doamna Wu nu încerca să le stăvilească durerea. Și ea jelea și, în jalea ei, a primit ajutorul prietenei sale, doamnei Kang. Drumurile între cele două case se răriseră mult. În lunile care trecuseră, doamna Wu și-a dat seama de asta, dar n-o trăgea inima să rezolve lucrurile. Grija pe care o purta în suflet, faptul că-și amintea permanent de André o îndepărtase de prietena ei. Pe deasupra, amintirea acelei nopți încă o mai umplea de scârbă.

Dar moartea unui fiu e un fapt mult prea dureros, oricât de mare ar fi ruptura, așa că cele două doamne s-au reunit iar, deși

n-au mai fost atât de apropiate ca odinioară, iar domnul Kang a venit în persoană la înmormântare. Dacă nu ar fi intervenit acea moarte, doamna Kang nu ar fi fost în stare să intre în casa Wu cu atât de multă bunăvoință. Dar a lăsat totul deoparte și a venit în curtea doamnei Wu plângând în gura mare, la fel de inimoasă ca întotdeauna.

— Copiii noștri au crescut împreună și simt de parcă mi-ar fi murit un fiu! a exclamat femeia.

Doamna Wu știa că spune adevărul și și-a întâmpinat călduros prietena. Au stat amândouă o vreme, așa cum obișnuiau să facă pe vremuri, iar doamna Kang a insistat să poarte doliu în timpul procesiunii funerare.

Totuși doamna Wu știa că prietenia lor se veștejise. Intrase prea adânc în viața intimă a prietenei sale. Cu toate că-i era recunoscătoare, doamna Kang nu putea să o ierte întru totul pentru asta. Ea i-a vorbit deschis despre recunoștința pe care o simțea.

— Soră, dacă n-ai fi venit în noaptea aia, aș fi murit. Îți datorez viața.

Dar chiar în timp ce rostea astfel de vorbe, în ochii ei se citea sfiala, iar doamna Wu știa că, deși îi era recunoscătoare pentru că scăpase cu viață, doamna Kang nu-i era recunoscătoare pentru că fusese prezentă în momentul ei cel mai vulnerabil, lăsase să i se vadă toată slăbiciunea. Undeva în sufletul ei, doamna Kang își pizmuia prietena, iar doamna Wu o știa. N-o învinuia, dar se îndepărtase lăuntric de ea. Știa prea bine că, deși doamna Kang regreta sincer moartea lui Tsemo, nu deplângea prea mult faptul că familia Wu pierduse un fiu. Într-un fel, această suferință o făcea să se simtă deasupra doamnei Wu. Altădată doamna Wu s-ar fi înfuriat, dar nu și în clipa de față. Înțelegea slăbiciunea doamnei Kang și nu o învinuia pentru asta.

— Trebuie să trecem cu vederea prostia și răutatea celor mărunți? îl întrebese odată pe André.

— Da, fiindcă dacă îi distrugem, ne distrugem pe noi. Nici unul dintre noi nu e cu mult mai înțelept sau mai bun decât ceilalți, nu atât cât să poată nimici vreo făptură fără să distrugă și o parte din sine.

— Și atunci cum să-i suportăm? întrebese ea.

Își amintea cu strângere de inimă că odată consimțise la uciderea unui prunc născut de o slujnică. Fetița venise pe lume schiloadă și nătângă. Ying îi anunțase nașterea și ridicase o mână, întinzând degetul mare, iar doamna Wu încuviințase cu o mișcare a capului.

— Nici unul dintre noi n-are dreptul să ia viața unei alte ființe, venise răspunsul lui André.

Doamna Wu nu avusese curajul să-i spună despre copil. Acum, așezată în palanchinul ei, pe când înainta în cortegiul funerar al lui Tsemo, își dori să-i fi spus. În clipa asta, povara pruncului mort o apăsa. Într-un acces de teamă superstițioasă, i-a trecut prin cap că răul săvârșit mai demult îl provocase pe cel de acum. Apoi a alungat gândul ăsta. Nu credea în așa ceva. În afară de suflet, totul e întâmplare. Doar în suflet existau cauză și efect. Ce efect avusese asupra ei moartea pruncului? Nici unul, fiindcă pe atunci nu știuse ce știa acum. Azi înțelegea și nu voia să-și urască prietena, oricât de îngustă la minte ar fi fost aceasta.

„Dar nici nu pot fi silită s-o mai iubesc“, și-a spus ea cu o pornire de răzvrătire.

Răzvrătirea asta i-a adus iar aminte de André și de o discuție dintre ei. Bărbatul tocmai citea din cartea lui sfântă.

— „Iubește-ți aproapele ca pe tine însuși“, citise el rar.

— Iubire! exclamase doamna Wu. Un cuvânt cam prea mare.

Întotdeauna judecase prea aspru cartea lui sfântă, poate fiindcă îi era ciudă că André o citea atât de mult și apela așa de des la înțelepciunea acesteia. Însă el o aprobase. Ridicase brusc capul lui masiv.

— Aveți dreptate, a zis. „Iubire“ nu e cuvântul potrivit. Nimeni nu-și poate iubi aproapele. Mai bine haideți, să spunem „Cunoaște-ți aproapele ca pe tine însuși“. Adică înțelege-i necazurile, înțelege situația în care se află, fii la fel de îngăduitor cu defectele lui precum ești cu ale tale. Nu-l judeca în privințele în care nu te judeci pe tine. Doamnă, ăsta e înțelesul cuvântului „iubire“.

Bărbatul citise mai departe cu vocea lui pătrunzătoare și blândă, al cărei timbru se întipărise pe vecie în mintea doamnei Wu.

Ziua înmormântării era prea frumoasă pentru un mort tânăr. Apa iazurilor era limpede, lumina era caldă și păsările cântau.